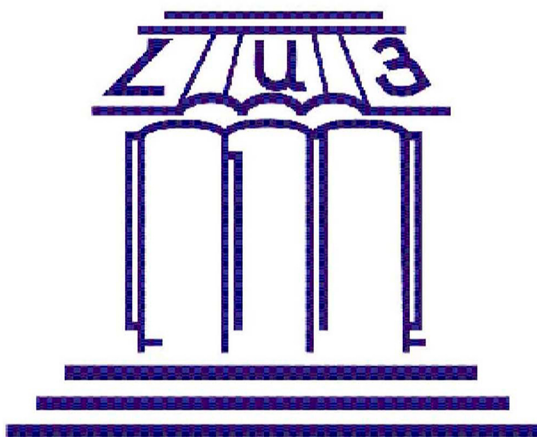

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

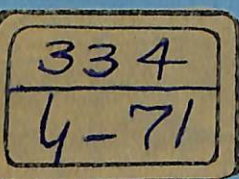
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

25.811

1926

334
4-71

05 JAN 2010

№ 8 ՊԱՏԱՆՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 8

ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ

ՅԵՎ,

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԹԱՐԳՄ. Ա. ՏԵՐ-ԱՎԱԳՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ — ԵՐԵՎԱՆ — 1926

23 MAY 2013

23.011

3-71

[Handwritten signature]

№ 8 ՊԱՏԱՆՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 8

ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԵՐԻԱ

32230

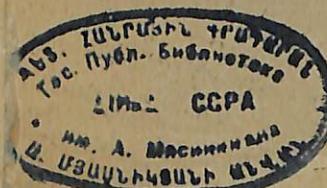
ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ
ՅԵՎ.

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թարգմ. Ա. ՏԵՐ.Ս.Վ.Ս.ԳՅՍՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԾՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ—ՅԵՐԵՎԱՆ—1926

ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՆ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ի՞նչով եւ ապ- Փորձենք վերլուծել և հասկանալ, թե գյու-
րում գյուղացին. դացին ինչպես եւ վարում իր տնտեսությունը:
Ամենից առաջ գյուղացու ինչի՞ն եւ պետք տնտեսությունը:
— Վրպեսզի կարողանա ձեռք բերել աֆս, ինչ վոր ան-
հրաժեշտ եւ ապրելու համար:

Ի՞նչպես եւ նա ձեռք բերում այդ բոլորը:

— Նա իր և իր ընտանիքի բանվորական ուժը (աշխա-
տանքը) գործադրում եւ հողի վրա. նա հողը մշակում եւ իր
ունեցած գործիքներով, որինակ՝ արորով, գութանով, ցաքա-
նով, մանգաղով, գերանգիով և այլն: Նշանակում ե՛ւ ամեն մի
գյուղական տնտեսության մեջ կա 1. գյուղացու և իր ընտա-
նիքի աշխատանքը, 2. հող, 3. արտադրական գործիքներ ու լըծ-
կան: Այստեղ պետք ե հիշել և դրա համար անհրաժեշտ շենքերը:

Հին ժամանակ գյուղացին այնպես եր կարգավորում իր
տնտեսությունը, վոր իրան անհրաժեշտ բոլոր նյութերն ստա-
նում եր հողի վրա աշխատանք թափելով: Նա ինքն եր շինում
իր արորն ու ցաքանը, հացն ստանում եր իր արտից, սպիտա-
կեղենը կարում եր հողից ստացած վուշի քաթանից, իսկ վոշ
խարի բրդից պատրաստում եր իր հագուստ ու վտանամանները:
Մի խոսքով՝ այն բոլորը, ինչի կարիք եր զգում գյուղացին,
ստանում եր իր և իր ընտանիքի սեփական աշխատանքով իր
սեփական տնտեսությունից:

Բայց այսպես եր հին ժամանակ. այդ ժամանակվանից
շատ բան ե փոխվել: Այժմ գյուղացին ամեն բան իր տնտե-
սությունից չի կարողանում ստանալ: Նա կարող ե իր տնտե-
սությունից ստանալ հաց, կաթ, յուղ, ձու, միս և այլ կեն-

սամթերք: Բայց հագուստի ու գյուղատնտեսական գործիքները՝ գութանի, վոր փոխարինել ե նախնական արորին, իր մանգաղի ու կացնի, սղոցի համար գնում ե քաղաք և այնտեղից գնում: Այժմ գյուղացու տնտեսությունը սերտ կապված ե քաղաքի և նրա արդյունագործության հետ: Այժմ գյուղն առանց քաղաքի ապրել չի կարող. ասենք, քաղաքն ել առանց գյուղի չի կարող ապրել: Շատ նշանակալից յերևույթ ե այս: Իսկ ինչով կարելի յե գնել:

— Իհարկե փողով:

Փողը վորտեղից:

Փող գտնել գյուղացին կարող ե միայն վորեւե բան ծախելով, սրինակ՝ հացահատիկ, յուղ, ձու, վուշ, բուրդ և այլն: Ապրելու համար գյուղացին պիտի ծախի իր ստացածից ավելցուկը և ստացած փողով անհրաժեշտ իրերը գնի:

Այսպես ե ապրում գյուղացին: Գարնանը հերկում ե, ցանում, ցաքանում. ամառը—հնձում, հարում հավաքում. աշնանը՝ կախում, մաքրում և աշնանացան անում: Բերքը ժողովելուց հետո նա ծախում ե, ինչպես ասացինք, ավելցուկը և ստացած փողը ծախսում իր կարիքների համար:

Փյուղացու «ոգ-
նակաճը»
առնվորի ժամա-
նակ
Ո՞ւմն ե պետք գյուղացու հաճարի հացը: Հարուստը ցորենի շաքարահաց ե ուտում, իսկ հաճարի հացն ուտում ե քաղաքի բանվորը: Ուրեմն, թվում ե, թե գյուղացին հենց ինքը հացը ծախում ե բանվորին: Բայց այդպես չե: Գյուղացին չի կարող փնտռել բանվորին՝ իր հացը ծախելու համար, բանվորը չի կարող փնտռել գյուղացուն՝ նրանից իրեն համար անհրաժեշտ հաց գնելու:

Դրա փոխարեն անա թե ինչ ե լինում:

Հաճարը գյուղացուց առնում ե միջնորդը, ասենք՝ փութը 40 կոպեկով, և, վորովհետև նա ոգնել ե գյուղացուն ծախելու իր հացը, վորպես վարձատրություն նա յուրաքանչյուր փթին ավելացնում ե 5 կոպեկ ու ավելի, մեծ առևտրականին ծախում ե արդեն 45 կոպեկով, սա յել իր հերթին ավելացնելով փթին 10 կոպեկ՝ ծախում ե մեծաքանակ ապրանք առնող

առևտրականին փութը 55 կոպեկով, վերջինս ել իր հերթին ծախում ե գործարանատեր—ջրաղացպանին, վորն աղալով, ալյուրը ծախում ե ալրավաճառին, իհարկե՝ ավելացնելով իր ոգտին միքանի տասնյակ կոպեկ, և վերջը դուրս ե գալիս, վոր գյուղացու 40 կոպեկանոց հաճարը մինչև բանվորին հասնելը թանգացել ե, 80 կոպեկ, յերբեմն նույնիսկ ուրելու հասել կամ ել ավելի:

Ուրեմն, գյուղացու քրտնքով ձեռք բերած հացը, վոր ծախվում ե շուկայում, հասնում ե բանվոր-սպառողին վոչ անմիջապես, այլ կողմնակի, զարտուղի ճանապարհով—մեծ ու փոքր առևտրականների ու միջնորդների միջոցով:

Գյուղացու այդ «ոգնականներն» աշխատում են գյուղացուց նրա հացը գնել, ըստ հնարավորության, եժան գնով, և այդ նրանց հաջողվում ե: Գյուղացին հացի գնի մեջ միշտ կորցնում ե. չեթե նա իր հացը ծախեր առանց այդ միջնորդների, ավելի կաշխատեր, վորովհետև, ըստ շուկայի գների, արժեքի մի մասը գյուղացուց քաշելով՝ միջնորդներն իրենց զրպանն են դնում:

Այդպես եր մեզնում մինչև հեղափոխությունը: Այդպես ե դեռ այժմ ել այն վայրերում, վորտեղ գյուղացին իր հացը ծախում ե մասնավոր գնորդներին՝ առևտրականներին:

Յեթե այդ ճանապարհով առևտրականը կարողանում ե ծախել գյուղացու հացը շուկայում, ապա նույն ճանապարհով ել նա գյուղացուն հայթայթում ե նրան անհրաժեշտ իրերը՝ չիթը, մահուղը, կոշիկները, մանգաղն ու գերանդին, գութանն ու արորը և այլն:

Ասենք, այս բոլորը պատրաստվում ե խ. Ռուսաստանի գործարաններում: Գյուղացին այդ ապրանքները գործարանից անմիջապես ստանալ չի կարողանում: Ապրանքը գործարանից ստանում են սինդիկատները, այնտեղից ապրանքն անցնում ե վաճառականի ձեռքը, նրանից ել՝ մանր առևտրականներին և նոր արդեն հասնում ե գյուղացուն: Ինքնըստինքյան հասկանալի չե, վոր ամեն մեկն իր հերթին, իր ոգտին, ապրանքի վրա միքանի կոպեկ ե ավելացնում, և այսպիսով ապրանքը հասնում ե գյուղացուն կրկնակի և յեռակի թանգ գնով:

հոգևորական
ազատության
«ոգնականների».

Պարզ է, նման ոգնությունը վերջվորի հա-
ճելի է: Յեւ իսկապես, ուսում է հաճելի, վոր
ամենախաղաղ և որինսական ճանապարհով
դուրս են կորզում գյուղացու դատն քրտն-
քով աշխատած կոպեկները:

Հարկավոր է մտածել, թե ինչպես պետք է ազատվել այդ
«ոգնականների»:

Այդ «ոգնականները» նման են փայտոջիւներին (բաղինջ).
չէ՞ վոր նրանք եւ են «ոգնում» մարդուն քնելու, ծծելով նրա
արյունը: Այդ փայտոջիւների դեմ ամենալավ միջոցը պարսկական
փողին է, իսկ գյուղացու «ոգնականների» (միջնորդների) փողին
կոպեքացիան է:

Յեւ իսկապես, մի՞թե դժվար է գյուղացիների համար՝
միանալ, հավաքել շրջանառության մի փոքրիկ գումար և այդ
կապիտալի միջոցով ծախել իրանց ապրանքը և քաղաքում գնել
իրենց հարկավոր ապրանքները՝ հենց առաջին ձեռքից:

Իհարկե, կարելի չէ: Կարելի չէ այնպես անել, ինչպես
անում են վաճառականները, և ստացած ոգուտը բաժանել գյու-
ղացիների կոպեքատիվի անդամների վրա կամ հատկացնել մի
հանրագումար գործի: Յեւ հենց դրանով եւ զբաղվում է կոպե-
քացիան: Նա այնպիսի կազմակերպություն է, վորը կազմվում
է հենց իրենցից՝ գյուղացիներից, վորպեսզի նրանք սեփական
ուժերով կարողանան տանել իրանց առևտրական գործը և հե-
ռու թշն իրանցից զանազան միջնորդների և «ոգնականների»:

Առհասարակ այսպես են անում. 50 - 100 գյուղացի համա-
ձայնում և վորոշում են կոպեքատիվ կազմել, ձեռք բերել
իրենց անհրաժեշտ ապրանքները և սպառել իրենց արդյունքի
մնացորդը: Ամեն մի անդամից 2.3 ական ուրի լին հավա-
քում, վորպես սկզբնական (բաժնետիրական) կապիտալ, վար-
չություն են ընտրում, կոպեքատիվային միություն մեջ են
մտնում, և գործն արդեն պատրաստ է: Կոպեքատիվն եւ նույն-
պես առնում ու ծախում է, ինչպես մասնավոր վաճառականը:
Որինակ՝ նա գյուղացուց հացամթերքները գնում է շուկայի
գնով և ծախում գյուղացու վրա նրան անհրաժեշտ ապրանք-

ները նույնպես շուկայի գնով: Այստեղ տարբերությունն այն
է, վոր ստացած ոգուտը վոր թե մասնավոր առևտրականի գրը-
պանն է գնում, այլ մնում է իրեն՝ գյուղացու տրամադրու-
թյան տակ և ուրիշի ձեռքը չի անցնում: Այդ դեպքում նեպ-
մաններն ու կուլակները հեռվում կանգնում ու աչքները չռած
նայում են, թե ինչ սխալ պիտի գործի կոպեքատիվը, վորից
կարողանան վորեւ կերպ ոգտվել - ձեռքները տաքացնել:

Գյուղական
օգնություն
ուսուցիչ
կոպեքացիա-
նից.

Ուրեմն յեթե մեր ասած ձեռք է կազմա-
կերպվում կոպեքատիվը, նրա տված ոգուտն
իսկույն աչքի չի ընկնում: Խոսենք որինակ-
ներով. յենթադրենք՝ գյուղացուն հարկավոր է
10 արշին չիթ. դրա համար նա գործարան չի գնա, ուրեմն և
գործարանի նշանակած գնով առնել չի կարող: Յեթե կոպե-
քատիվ չկա, գյուղացին պիտի գնա մասնավոր առևտրականի
մոտ և վճարի թե գործարանի նշանակած գինը (ասենք 18 կոպ)
և թե աչն տարբերությունը, վոր կա գործարանի ու շուկայի
գների մեջ: Այդ տարբերությունն ամբողջապես մտնում է
մասնավոր առևտրականի գրպանը, և, իհարկե, այդ ավելորդ
վճարած փողը գյուղացին յետ ստանալ չի կարող:

Բայց այդպես չէ, յեթե գյուղացիք իրենց գյուղերում
կոպեքատիվ են ունենում: Ամենից առաջ նրանք կոպեքա-
տիվի միջոցով կարող են մեծ քանակությամբ ապրանք գնել,
վոր, անշուշտ, ավելի եժան կնստի գյուղացիներին: Հետո՞ հենց
նույն կոպեքատիվի միջոցով ապրանքը կարող են ձեռք բերել
առաջին ձեռքից (պետական սինդիկատներից կամ իրենց մի-
ություն միջոցով). իսկ այդ է իր հերթին մասամբ եժանացնում
է ապրանքը: Կոպեքատիվի ոգուտն ակներև է:

Բայց այդ դեռ քիչ է: Ճիշտ է, գյուղացին կոպեքատիվի
միջոցով ձեռք բերած ապրանքը չի ստանում գործարանի գնով.
Կոպեքատիվն այդ գնին միջանի կոպեկ է ավելացնում իր
ծախսերը ծածկելու համար, դուրս նույնիսկ ավելի, քան ան-
հրաժեշտ է այդ ծախսերը ծածկելուն: Բայց չէ՞ վոր ամեն տար-
վա վերջը կոպեքատիվի վարչությունը հաշվում է իր վնասն
ու ոգուտը: Հաշվետվության ժամանակ պարզվում է, վոր ապ-

րանքները կոոպերատիվի միջոցով վաճառելու ընթացքում գյուղացիներից վերցված է 500 ռուբլի: Յեթե վաճառականը նման մի գումար աշխատեմ, շատ գոհ կմնար և մեծ ուրախությամբ զբաղանք կզեներ: Բայց այդպես չի անում կոոպերատիվը. նա հրավիրում է կոոպերատիվի անդամներին ընդհանուր ժողով, վարչությունը զեկուցում է իր գործունեությունը մասին, պարզվում է յեղքն ու մոռաքը, զուտ ոգուտը. այնուհետև ներկա անդամները կարող են վորոշել՝ այդ գումարը վերադարձնել անդամ գյուղացիներին: Այդպիսով ոգուտը կրկնակի յե դառնում.

1. ապրանքը կոոպերատիվի միջոցով ավելի եժան է ձեռք բերվում,
2. գյուղացիներից ավելի վերցրած կոպեկները նորից վերադառնում են գյուղացու զբաղանք, վոր նշանակում է՝ գյուղացու գնած ապրանքն ավելի եժան է նստել, քան նա վճարել է ապրանքը վերցնելու ժամանակ: Պարզ է, վոր յեթե մենք մի գյուղացու վերաբերմամբ հաշիվ տեսնելու լինենք, մեծ թվեր չենք ստանա: Վերցնենք գյուղական մի տնտեսություն. այդ տնտեսության տերը — գյուղացին կոոպերատիվի անդամ է և տարվա ընթացքում կոոպերատիվից 30 ռուբլու ապրանք է վերցրել: Կոոպերատիվն իր անդամներին ապրանքը շուկայի գնից 10% -ով եժան է տվել: Դուրս կգա, վոր նա կոոպերատիվից մի տարվա ընթացքում ոգտվել է 3 ռ. (յեթե շուկայում առնեմ, 3 ռ. ավել պիտի վճարեմ):

Բացի այդ, մենք տեսանք, վոր տարեվերջին հաշվետվությունից պարզվեց, վոր կոոպերատիվը զուտ ոգուտ է ունեցել 500 ռուբլի, և վորը վորոշվեց բաժանել անդամների վրա համամասական չափով. ասենք ամեն ռուբլուն ընկնում է 5 կոպ.: Ուրեմն սրանից ել գյուղացին կստանա 1 ռ. 50 կոպ., ուրեմն ընդամենը նա կոոպերատիվից ոգտվում է 4 ռ. 50 կոպեկ: Ճիշտ է, շատ ել մեծ բան չե այս, բայց և այնպես գյուղացու տնտեսությունը համար մի բան արժե: Բայց հաշվենք վոչ թե մի գյուղացու ստացած ոգուտը, այլ ընդհանուր գյուղացիության, և կտեսնենք, վոր շատ մեծ բան է կազմում: Որինակ՝ 1923 թվին կոոպերատիվները գյուղացիներին մատակարարել են 100 միլիոն վոսկի ռուբլու ապրանք: Համարյա բոլոր տե-

ղերում նրանք իրենց անդամներին ապրանքը ծախել են 20% զեղչով: Յեթե ընդունելու լինենք, վոր այդ ապրանքի կեսը գոնե ծախված է անդամներին, դուրս կգա, վոր կոոպերատիվները գյուղացիության համար 5 միլիոն վոսկի ռուբլի յեն տնտեսել: Այս թիվն, իհարկե, վերջնական չե, այլ մոտավոր. բայց և այնպես, պարզ ապացուցում է, թե վորքան մեծ է կոոպերատիվի արած ծառայությունը գյուղական տնտեսությանը: Չե վոր յեթե չլինեմ կոոպերատիվը, այդ 5 միլիոն ռուբլին ազատ կմտներ կուլակների և նեպոմանների զբաղանք:

Այստեղից բոլորովին պարզ է կոոպերատիվի տված ոգուտը գյուղական տնտեսությունը:

Բայց այս բոլորը դեռ քիչ է... Մասնավոր առևտրականը շատ հեշտություն է կարողանում թող փչել հասարակ ժողովրդի աչքերին: Յերբեմն այնպես կփչի, վոր գլուխդ կկորցնես: Պատահում է նաև, վոր վաճառականն սկսում է կոոպերատիվից ել եժան ծախել ապրանքները: Բանն ինչ է. պետք է աչքերը չորս անել և իմանալ, թե վորտեղ է գաղտնիքը. չի կարող պատահել, վոր այստեղ մի խաբեբայություն չլինի. կամ նա քաշի մեջ է ծպպացնում (գողանում), կամ թե չե ապրանքը վորակի տեսակետից այն չե, ինչ վոր դու յես ուզում: Ուրիշ խոսքով՝ մեջտեղը մի «և» կա:

Ո՞վ չգիտե, վոր մասնավոր առևտրականը ամեն կերպ աշխատում է վորևե բանով խաբել իր գնորդին: Չեք լսել հին վաճառականի սկզբունքը «չես խաբիլ — չես ծախիլ»:

Կոոպերացիան մի այլ կողմից ել ձեռնտու յե գյուղացիական տնտեսությունը. այն, վոր այդտեղ խաբեբայություն չի կարող լինել. և քաշը ճիշտ կլինի և ապրանքը վորակով լավ: Այլ կերպ տարորինակ ել կլինեմ. ապրանքն առնողը կոոպերատիվի անդամն է, վորը պետք է ծախի իր նման անդամների վրա. ել ինչո՞ւ պիտի ինքն իրեն խաբի:

Յեթե մեր բոլոր ասածներն ի մի ամփոփենք, կտեսնենք, վոր գյուղական տնտեսության ստացած ոգուտը կոոպերատիվից այնքան ել վորք չե և շատ զգալի յե:

Կոոպերացիայի
լեկտոր ԴԳՆԵՐ
գյուղական քե-
սետուրյան.

Կոոպերատիվի տված յերկրորդ ոգուտը
նրա առևտրական գործերից եւ առաջ գալիս:
Այս անգամ արդեն ոգուտն ստացվում է
մթերքների՝ հացահատիկների, յուղի, ձվի,
վուշի և այլն վաճառելուց կամ սպառելուց:

Մենք քիչ վերև արդեն ասացինք, թե ինչպես են «ոգնում»
այդ գործում գյուղացիներին նեպականներն ու կուլակները:
Կոոպերատիվների միջոցով է, վոր պետք է խույս տալ նման
«ոգնողներից» ու նրանց շահագործումներից. և իսկապես, կոո-
պերատիվը մեծապես նպաստում է գյուղացուն՝ ազատվելու
այդպես ոգնող վաճառածոներից — չարչիներից: Ինչպես է հաս-
նում կոոպերատիվն այդ բանին: Ահա թե ինչպես: Կամ կադ-
մակերպված կոոպերատիվներում վարչությունը գործակալական
ոպերացիաներ ել է անում (комиссионные операции). այս նշա-
նակում է, վոր կոոպերատիվը վերցնում է գյուղատնտեսա-
կան մթերքներ՝ ցորեն, գարի, հաճար՝ կոմիսիայով ծախելու:
Ուրիշ խոսքով ասած՝ ամեն մի գյուղացի, յեթե ցանկանում է,
կոոպերատիվի վարչությանը հանձնում է իր հացահատիկը և
հանձնարարում նրան վաճառել ավելի հարմար ժամանակ և
ձեռնառու պայմաններով: Վորովհետև գյուղացու համար դժվար
է սպասել մինչև ծախելը (նա այդ փողից սուրբ պիտի վճարի
և իր անտեսության համար անհրաժեշտ իրեր գնի), այդ պատ-
ճառով գյուղացին միշտ իր հանձնած հացահատիկի արժեքի
չափով, շուկայի գներով հաշված, փող է վերցնում կոոպերա-
տիվից: Հետո արդեն կոոպերատիվը ծախում է հացը վորոշ գու-
մարով, և յեթե պարզվում է, վոր ավելի բարձր գնով է ծախ-
ված, քան գյուղացին ստացել է կոոպերատիվից, այն ժամա-
նակ մի չնչին մաս վերցվում է մանր ծախսերի համար, վոր
արել է վարչությունը, իսկ մնացածն ամբողջապես հանձնվում
է գյուղացուն: Նման գործառնություններ կարելի չէ կատա-
րել գյուղացու բոլոր մթերքներով: Որինակ՝ Սիբիրում այդ
ձևով և շատ հաջողությամբ գործառնություններ կատարվում
են մորթիներով: 1923 թ. կոոպերատիվները մորթի տվողնե-
րին յուրաքանչյուր մորթուն 1 ր. 10 կ. լրացուցիչ արժեք

վճարեցին: Որ.՝ ասենք թե գյուղացին հանձնել է 10 մորթի
և ամեն մի մորթու համար ստացել է 50 կ., ընդամենը 5
ռուբլի: Մորթիներն ուղարկելով արտապահման՝ ավելի թանգ
գնով ծախեցին: Փողն ստացվեց, և այդ փողից գյուղացին
յուրաքանչյուր մորթու համար ստացավ լրացուցիչ 1 ր. 10 կ.,
այսինքն՝ 10 մորթու համար 11 ռուբլի: Կարիք կա ասելու,
վոր գյուղացու համար այդ անսպասելի յեկամուտը բավական
խոշոր բան էր: Դեպքեր են լինել, յերբ գյուղացին իր հացը
ծախելով կոոպերատիվին, յուրաքանչյուր մեկ փթին աշխատել
է 8 գրվանքա, այսինքն 5 փթին 1 փութ. Յեթե ելի հաշվե-
լու լինենք ընդհանուր գյուղացիության մասշտաբով, կատա-
նանք հսկայական թվանշաններ, այսինքն միլիոնավոր ռուբլի-
ներ՝ վոսկով: Չլինեք կոոպերատիվը, այս միլիոններն ել շա-
տերի պես կմտնեյին կուլակների և սպեկուլյանտների գրպա-
նեք: Կոոպերացիան է, վոր զգաստ հսկում է գյուղացու կո-
պեկների վրա, վորից նրա միլիոններն են ստեղծվում:

Կոոպերացիան
յեվ գյուղացե-
սուրյան մեքե-
նայացումը.
Այժմ աշխատենք վերլուծել այն հարցը,
թե ինչ ոգուտ է տալիս կոոպերացիան գյու-
ղական անտեսությանը: Կար ժամանակ, վոր
գյուղացին հողը մշակում էր իր շինած արո-
րով: Այդ ժամանակն արդեն անցել է. այժմ գյուղացին հերկում
է գութանով. դրա վրա ավելի քիչ աշխատանք է դործադրվում,
նրա լծկանը քիչ է հոգնում, հերկն ել ավելի լավ է, քան առաջ-
վանը: Ինչպես վոր ձեռնառու չէ արորը փոխարինել գութանով,
այնպես ել ձեռնառու չէ ձեռքով ցանելու փոխարեն ցանել ցա-
նող մեքենայով (сеялка). նա անտեսում է թե աշխատանքը,
թե ժամանակը. նա մի դեսիատին հողը միքանի անգամ ավելի
արագ կարող է ցանել, քան ձեռքով: Մեքենայով ուղիղ շար-
քերով է ցանվում, սերմն ավելի խորն է թաղվում հողի մեջ
և դիմանում է յերաշտին, իսկ մեր պապերի ցանածը չէր դի-
մանում:

Մի խոսքով՝ նրա կիրարկման ոգուտները շատ մեծ են:
Այդպես են և գյուղատնտեսական մյուս մեքենաները,
որինակ՝ հարելու, հնձելու, կալսելու, քամելու և այլ մեքենա-

ները: Դրանցից յուրաքանչյուրի գյուղացուին տված ոգուտը շատ մեծ է: Որ՝ գյուղուկ ջուկող մեքենան, առանց վորի դաշտերը յերբեք գյուղուկից աղատել չի կարելի: այդ գեղեցիկ, բայց անպետք խոտը տարեցտարի պետք է շատանա և փչացնի գյուղացու հացահատիկը ու գցի նրա գլխը: Հապա մի համեմատեցեք թակիչներով կալսելը (կալսելու նախնական ձևը, մանավանդ Ռուսաստանում—Մ. Թ.) մեքենայով կալսելու հետ: Թակիչներով կալսելու դեպքում թե ինչքան հատիկներ են ջարդվում, ինչքան էլ մնում հասկերի մեջ, հաշվել անկարելի յե: Անինչ մեքենան վոչ հատիկներ է ջարդում, վոչ էլ հասկերի մեջ է թողնում, և գործն էլ միքանի անգամ արագացնում ու հեշտացնում է:

Այսպես, գյուղական տնտեսություն համար ոգտակար են բոլոր մեքենաները. և լավ կլիներ, յեթե յուրաքանչյուր գյուղացի կարողանար ձեռք բերել այդ մեքենաները: Դժբախտաբար, գնի տեսակետից, նրանք անմատչելի յեն գյուղացուն: Գյուղացին այդքան փող չունի. և դուրս է գալիս, վոր գյուղատնտեսական մեքենաներից ոգտվողն էլի հարուստը պիտի լինի. տարորինակ է, չէ: Բանվորա-գյուղացիական կառավարությունը պիտի գործիքներ պատրաստի, իսկ ոգտվողը պիտի լինի կուլակը:

Հենց այստեղ է, վոր ոգնություն է գալիս կոոպերացիան: Լավ կազմակերպված կոոպերատիվը հեշտությամբ կարող է ոգնել գյուղացիությանը շատ հառարակ ձևով. որին՝ կոոպերատիվի անդամները վորոշում են գյուղատնտեսական մեքենաներ ձեռք բերել. այդ մասին հայտնում են կոոպի վարչություն. հաշվում են, և պարզվում է, վոր կոոպերատիվի ոգուտից կարելի յե հատկացնել 500 ու. և րացուցիչ հավաքում են գյուղացիներից 1000 ու., յուրաքանչյուր տնտեսությունից 5 ու. և ընդհանուր ուժերով գնում են մեքենաները. ապա կոոպերատիվին կից կազմվում է վարձու մեքենաների կայան, վորտեղից գյուղացին վարձով վերցնում է ցանող, հնձող, խոտ հարող մեքենաներ և իր գործը վերջացնելուց հետո վերադարձնում է կայան. նույն ձևով վերցնելով ոգտվում է մի ուրիշ գյուղացի:

Այսպիսով, կոոպերատիվը գյուղացիներին մատչելի յե դարձնում մեքենաները:

Պետք է իմանալ և այն, վոր նման դեպքերում կարելի յե մեքենաներն ապառիկով վերցնել կամ նպաստ ստանալ: Գործունյա վարչությունը կարող է շատ հեշտությամբ գլուխ բերել այդ բոլորը:

Նույն ձևով կոոպերատիվը կարող է և կալսելու ու մաքրելու մեքենաներ ձեռք բերել:

Այս ձևով ավելի հեռուն կարելի յե գնալ: Բավականաչափ միջոցներ տնտեսելով՝ կոոպերատիվը կարող է կառուցել և շոգեաղաց, վորը կծառայի ամբողջ շրջանի գյուղացիության: Այդ կարող են անել նաև միքանի կոոպերատիվներ՝ իրար հետ միանալով:

Վերջերս Խորհրդային Ռուսաստանում մեծ ու շաղկապուն է դարձվում ելեկտրիֆիկացիայի վրա: Ելեկտրականությունը մի ուժ է, վորը և՛ լույս կարող է մատակարարել գյուղացու խրճիթներին, և՛ մեքենաները շարժողության մեջ դնել, և՛ ալ ոգտավետ գործեր կատարել: Արտասահմանում նույնիսկ վացքն ու հարթուկիլը ելեկտրականության միջոցով է կատարվում: Ելեկտրական ուժն ամենաեժանն է. նա ավելի էժան է նստում, քան ածուխը, փայտը, նավթը և մագնիթը. նրա գլխավոր հարմարությունն այն է, վոր առանց դժվարության կարելի յե գործադրել ամենահեռավոր տարածության վրա: Դրա համար հարկավոր է միայն մեծ ծախսեր անել ելեկտրակայանը սարքավորելու համար, վորտեղ պետք է ձեռք բերել ելեկտրական ուժը և բաժանել ամբողջ շրջանին: Այսպիսով ելեկտրիֆիկացիայի գործում կոոպերացիան կարող է խոշոր դեր խաղալ: Վաղուց արդեն միքանի կոոպերատիվներ կառուցել են փոքրիկ ելեկտրակայաններ, որ՝ Սիբիրում Ստարո-Բարտինսկի յուղ պատրաստող միությունը (артель): Վերջին ժամանակներս կոոպերատիվները շատ լայն չափերով են զբաղվում նման ոգտավետ գործերով: 1923 թ. Շուկինյան կոոպերատիվները (Ռուսաստանում) կառուցել են մի խոշոր ելեկտրակայան, վորն արդեն աշխատում և ուժ է մատակարարում շրջակա տնտե-

սություններին: Կազմակերպված ե հատուկ ընկերություն գյուղացիներին ելեկտրականներ կառուցելու գործում ոգնելու: Այդ ընկերությունից կարելի չե միշտ թե նպաստ և թե տեխնիկական ոժանգակություն ստանալ:

Գյուղական առանձին տնտեսություններ շատ թույլ ե ու անոգնական. մենակ ինչ կարող ե անել նա. բացարձակապես վոչինչ. շարունակ կարիքի մեջ, շարունակ միևնույն տեղում, վրտները վար ու վեր անելով մի քայլ անգամ առաջ գնալ չի կարող: Բայց ահա, առանձին տնտեսությունները միանալով կոոպերատիվ են կազմում. իսկ միանալով՝ նրանք ուժ են կազմում: Հեշտ ե ասել, թե «գեղ կանգնի—գերան կկոտրի»: Նրանց համար այժմ մատչելի յեն և կատարելագործված թանգ մեքենաները, կարող են և ջրաղաց ունենալ, առանց վախենալու կարող են ձեռք զարկել և այնպիսի խոշոր ձեռնարկություն, ինչպիսին գյուղի ելեկտրայնացումն ե: Հենց սրա մեջ ե կոոպերատիվի ոգուտը:

Կոոպերացիան Շատ հաճախ ե պատահում, վոր գյուղական տնտեսություն պատկանող հողը կիսով չափ միայն պետքական ե մշակություն, իսկ մնացած մասը ճահիճ ե կամ քարքարոտ. բայց ճահիճը կարելի յե ցամաքեցնել և թե հողը քարերից մաքրել: Այդ աշխատանքները, վորով անպետք հողը վեր ե ածվում մշակություն համար պետքական հողի, կոչվում ե մեկտրացիա: Շատ անգամ մեկտրացիան խոշոր ծախսեր ե պահանջում, որ.՝ ճահիճը չորացնում են՝ հողի մեջ խողովակներ անցկացնելով, վորոնց միջով հոսում ե ավելորդ խոնավությունը—ջուրը: Պարզ ե, վոր այսպիսի աշխատանքը մեծ ծախս կպահանջի. որինակ՝ մի տեղ այդ ձևով ճահիճը չորացնելու ամեն մի գեսիատինը նստել ե 300 ր.: Նույնպես և թանգ ե նստում և ջրագուրկ հողերի վրոտումը: Վոչ մի ժասնավոր տնտեսություն նման ծախսեր անել չի կարող: Յեվ ինչո՞ւ նման դեպքերում ոգնություն չպետք ե կանչել կոոպերացիային: Ինչո՞ւ գյուղացիները չպետք ե միանան և ընդհանուր ուժերով բարելավեն իրենց հողը, նրանից ավելի մեծ վաստակ ստանալու համար: Այդ բոլորը կարելի յե անել և շատ

տեղերում արվում ել ե: Ահա հենց այս հնարավորությունը, վոր տալիս ե կոոպերատիվը նման ոգտակար ձեռնարկությունները կիրառելու համար, նրա ամենաշահեկան կողմն ե:

Կոոպերացիան Մենք շարունակ խոսում եյինք կոոպերացիայի և յերկրագործ գյուղացու տնտեսություն մասին: Բայց գյուղացիք միայն յերկրագործություն մամբ չե, վոր պարապում են. նրանց տնտեսության մեջ մեծ դեր ե խաղում նաև անասնապահությունը: Կարճ ե կոոպերացիան այս գործում ել ոգնել գյուղացուն:

— Այո:

— Ինչպես,—կհարցնեն մեզ:

Ահա թե ինչպես: Մեր գյուղական կովերը լավը չեն, քիչ են կաթ տալիս. բայց այդ դեռ չի նշանակում, թե նրանք ավելի կաթ տալ չեն կարող, քան տալիս են: Յեթե, որինակ, կթի կովը կանոնավոր կերակրվի, կարող ե կրկնապատկել իր կաթը: Գյուղատնտեսները շատ լավ դիտեն, թե յերբ և ինչով պիտի կերակրել կովը, վորպեսզի ավելի կաթ տա: Սոսեցեք գյուղատնտեսի հետ, և նա ձեզ մանրամասն կպատմի այդ մասին: Յեթե գյուղացին մտադրվում ե իր կովից ավելի կաթ ստանալու, պետք ե լուրջ վերաբերվի այդ հարցին: Պետք ե կերակրել և ուշադրություն դարձնել, թե ալդ ինչպես ե աղդում կաթի քանակի և վորակի վրա: Հասարակ գյուղացու համար դժվար ե այդ: Պետք ե դիմել իմացողի: Սորհրդին հենց այստեղ ել ոգնություն ե գալիս կոոպերացիան: Դրա համար գյուղացիները կազմում են կոոպերատիվ այսպես կոչված «վերահսկիչ միություններ» (контрольные союзы), վորոնք ոգնում են գյուղիցուն՝ բարելավելու իր կաթնատնտեսությունը: Պարզ ե, վոր ամեն մի գյուղական տնտեսություն առանձին չի կարող ունենալ իր առանձին գյուղատնտեսը: Գյուղացիների միությունը կարող ե ունենալ իր գյուղատնտեսը: Վորի ոգնություն մամբ և կրաբելավի իր տնտեսությունը, իսկ վոր այդ ճանապարհով կարելի յե մեծ հետևանքների հասնել, այդ ել ապացուցում են փաստերը: Որ.՝ արտասահմանի մի գյուղում տըն-

տեսություններն ունեցին 400 կով: Տնտեսությունները մտնում էին վերահսկիչ միության մեջ. միության միջանի տարվա գործունեությունից հետո տերերը 13.871 ու. ավել ոգուտ ստացան՝ համեմատած նախկին տարիների հետ: Իսկ, ինչպես գիտեք, փոքր շահ չե այս: Մեզ մոտ ԽՍՀՄ-ի մեջ կենդանիների ազնվացման վրա քիչ ուշադրություն ե դարձվում: Բայց վոչվոք չի խանգարում մեզ, յեթե մենք ցանկանանք և մեր կոոպերատիվները միջոցով ձեռք դարկենք այդ գործին: Բացի այս, կոոպերատիվները կարող են ոգնել գյուղացիությունը կենդանիներն ազնվացնելու գործում. նրանք կարող են կազմակերպել բեղմնավորման կայաններ, հավաքել այդտեղ ազնվացեղ չերինջներ և բաժանել գյուղական տնտեսություններին:

Այսպիսի յեղանակներով և կոոպերատիվի ոգնությունամբ գյուղացիները կարող են ավելի և ավելի կատարելագործել իրենց տնտեսությունը և ավելի մեծ յեկամություններ ստանալ:

Կոոպերացիան չեվ միջոցների բացակայությունը. Շատ հաճախ գյուղացին փողի, սերմացվի կամ ձիու մեծ կարիք ե զգում, ամենից շատ փողի: Փողը — այնպիսի բան ե այդ, վոր ձեռքումդ ունենալով ամեն ինչ կարող ես ձեռք բերել, այնինչ գյուղացին ամենից շատ դրա կարիքն ե զգում: Ասենք թե հերկն սկսելու ժամանակ սատկում ե գյուղացու ձին, փող ե հարկավոր նոր ձի առնելու: Փող չկա: Խեղճ գյուղացին մի հարևանից մյուսի մոտ ե վազում, աշխատելով 30-50 ռուբլի պարտք վերցնել նոր ձի գնելու համար: Վերջապես, կամա-ակամա, նա գնում ե կուլակի մոտ և ամենածանր պայմաններով փող վերցնում: Վաշխառուն այնպիսի մի ողակ ե գցում նրա վիզը, վոր մինչև մահ պիտի սեղմի նրան:

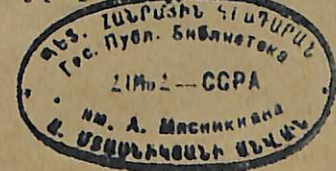
Բայց գյուղացու այդպիսի շահագործումը վաղ եր անցել. նրանք դիմել եյին ինքնագնություն՝ վարկային ընկերություններ կազմելով, վորտեղից կարելի յեր 8-10% դրամ փոխ վերցրնել: Պարզ ե, թե այդ ինչպես կոգներ գյուղացու տնտեսությունը: Միթե կարիք կա ասելու, վոր վարկ. ընկերությունից վերցրած պարտքը շատ ավելի հեշտությունամբ ե վճարում գյուղացին, քան վաշխառվի պարտքը:

Համալխարհային և քաղաքացիական պատերազմների ընթացքում բոլոր վարկային ընկերությունները դադարեցին գործելուց, շնորհիվ ժողովրդական տնտեսության քայքայման և փողի արժեքի անկման. նման պայմաններում փոխառություն տալն անհնարին ե դառնում: Բայց 1922 23 թվականներին կոոպերատիվներն սկսեցին գյուղացիներին ոգնություն գալ ուրիշ ճանապարհով. Փոխառություններն սկսեցին տալ մթերքով (напрод), մանավանդ սերմացվով: Յանելու ժամանակ գյուղացին սերմացվի կարիք միշտ զգացել ե, և անա կոոպերատիվները վորոշ պայմաններով սկսում են սերմացու բաժանել կարիքավորներին: Շատ դեպքերում այդ ձևը պակաս ոգուտ չի բերել գյուղական տնտեսությանը:

Ներկայումս ԽՍՀՄ-ն ժողովրդական տնտեսությունն սկսել ե վերակենդանանալ: Խ. իշխանությունը հասավ այն բանին, վոր փողն այլևս իր արժեքը չի կորցնում, այսինքն գինը չի ընկնում: Սկսեց յերևալ հնչուն և արժաթ դրամ — 10, 15, 20, 50 կոպեկանոցներ և 1 ռուբլիանոց: Խորհրդային չերվոնցը և ռուբլին կանգնեց ամուր վոտքի վրա, նույնիսկ ավելի, քան արտասահմանյան վալյուտան — անգլիականն ու ֆրանսիականը: Նման պայմաններում նորից հնարավոր ե դառնում առաջիկա պես նպաստ տալ գյուղական կարիքավոր տնտեսություններին: Յեվ կոոպերացիան արդեն գործի յե անցել: Շատ կոոպերատիվ խանութներին կից վարկային բաժանմունքներ են կազմված. նրանց նպատակն ե վարկով ոգնություն հասնել գյուղական տնտեսություններին, սերմացու, ձի, կով գնելու և առհասարակ ինչի կարիք զգում ե նա: Նույն նպատակով զանազան տեղերում բացվում են վարկային ընկերություններ: Խ. իշխանությունը գյուղական տնտեսությունները վարկավորելու համար կազմակերպել ե գյուղատնտեսական բանկ: Շատ նահանգներում գյուղատնտեսական վարկային ընկերություններ գոյություն ունեն: Լավ հիմքերի վրա դրված ամեն մի կոոպերատիվ, վորին կարելի յե վստահել վորևե գումար, հնարավորություն ունի այդ հիմնարկություններից վարկ ստանալու և իր հերթին այդ փողերով վարկավորելու գյուղացիներին:

Ըստ Մախովի

3740 100% 32230

Թվում է, թե մեզ մոտ շատ քիչ ուշադրություն է դարձվում կոոպերացիայի վրա: Հազիվ թե բոլորն ըմբռնեն այժմ, վոր Հոկտեմբերյան հեղափոխութունից սկսած և անկախ ՆեՊ-ից (նոր տնտես. քաղաքականությունից) (ընդհանրապես, այդ տեսակետից պիտի ասել — շնորհիվ ՆեՊ-ի) կոոպերացիան մեզ մոտ բացառիկ նշանակություն է ստանում: Հին կոոպերատորների ցանկությունների մեջ մեծ տեղ է բռնում ֆանտազիան: Նրանք իրենց ֆանտաստիկականությունից մեծ նույնիսկ ծիծաղելի ելին: Բայց ինչո՞ւ է ֆանտաստիկականությունը:

— Նրանում, վոր մարդիկ չեն հասկանում բանվոր դասակարգի պայքարի հիմնական քաղաքական նշանակությունը տապալելու կեղեքիչների տիրապետությունը: Այդ տապալումն արդեն այժմ տեղի չէ ունեցել, և շատ բան հին կոոպերատորների ցանկությունից, վոր այն ժամանակ թվում էր ֆանտաստիկական, նույնիսկ ուժանտիկական, այժմս դառնում է ճշմարտություն:

Յեվ մեզ մոտ, յերբ պետական իշխանությունը բանվոր դասակարգի ձեռքին է, յերբ այդ իշխանությունն է պատկանում արտադրության բոլոր միջոցները, մեզ մոտ իրոք մնացել է միայն ազգաբնակչության կոոպերացման յենթարկելու խնդիրը: Ազգաբնակչության մաքսիմալ կոոպերացման պայմանով ինքնըստինքյան այն սոցիալիզմն է իր նպատակին հասնում, վորն առաջ դասակարգային պայքարի տեսակետի վրա կանգնած և քաղաքական իշխանության համար կոմիդ մարդկանց ծիծաղն ու ժպիտն էր հարուցում: Սակայն մեր մի շարք ընկերներն իրենց հաշիվ չեն տալիս այն մասին, թե ինչ հսկա, ինչ վիթխարի նշանակություն ունի մեզ համար ազգաբնակչության կոոպերացումը: ՆեՊ-ով մենք վորոշ զիջում ենք արել գյուղացիությանը, մասնավոր առևտրի սկզբունքին: հենց այստեղից է բխում (հակառակ վրձանի կարծածի) կոոպերատիվի հսկայական նշանակությունը: Իսկապես ասած՝ խոր և լայն կերպով կոոպերացման յենթարկված ազգաբնակչությունը ՆեՊ-ի տիրապետության ժամանակ այն ամենն է, ինչ վոր

մեզ հարկավոր է, վորովհետև այժմս մենք գտել ենք մասնավոր շահի, մասնավոր առևտրականի շահի ստուգման և պետական վերահսկողության յենթարկելու աստիճանը, նրան ընդհանուր շահերին ծառայեցնելու աստիճանը, մի բան, վորն առաջ վործություն քար էր հանդիսանում շատ ու շատ սոցիալիստների համար:

Յեվ իրոք, խոշոր արտադրական միջոցների վրա ունեցած պետական իշխանությունը, պրոլետարիատի ձեռքն անցած պետական իշխանությունը, պրոլետարիատի միությունը միևնույն վոր մանր ու մանրիկ գյուղացիների հետ, գյուղացիների նկատմամբ պրոլետարիատի ունեցած դեկավարությունից ապահովությունը և այլն, մի թե այն բոլորը չեն, ինչ վոր հարկավոր է այն բանի համար, վոր մի ժամանակ չարչիական համարված, արհամարհված կոոպերացիայից ստեղծենք այն բոլորը, ինչ անհրաժեշտ է սոցիալիստական հասարակության կառուցման համար: Դեռևս սոցիալիստական հասարակության կառուցում չէ այս, բայց այն անհրաժեշտ բանն է այդ, վորը հարկավոր է կառուցման համար:

